

Barendrecht

Contactblad

N° 153 Jaargang 2018/1

Het geheugen van Barendrecht

Nog altijd
even ambachtelijk

DE **Weypoort**
DICK SCHUMACHER

Kaasspecialzaak De Weypoort
Middenbaan 87
telefoon: 0180 - 61 29 29
www.deweypoort.nl

Velo Beheer BV

Postbus 27
2990 AA Barendrecht

Voordijk 275
2992 AL Barendrecht

Kraima
Middenbaan 81 Barendrecht
Tel. 0180 612059

Dimago® is ons exclusieve merk lak- en muurverf. Onze verf (ook de grondverf) is te mengen in maar liefst 1950 kleuren. Verkrijgbaar in diverse glansgraden, waarbij dimago® zijdeglans ook in een watergedragen kwaliteit verkrijgbaar is.

Riba

Dorpsstraat 129, 2992 BD Barendrecht,
Tel.: 0180 - 61 33 46, www.ribadetail.nl

Berkman, sinds 1903

Voordelig, snel, schoon en persoonlijk. Dát zijn de kernwaarden waar Berkman voor staat. Bij ons station in Barendrecht kunt u tanken, uw auto wassen, of iets lekkers kopen in onze shop of bakery. En natuurlijk altijd met onze persoonlijke service!

Kijk voor alle vestigingen en acties op berkman.nl

BERKMAN
Sinds 1903

Tuindersweg 34, Barendrecht

paul casteleijn
HOVENIERS B.V.

Noldijk 126 2991 VL Barendrecht
Tel. 078-6771123 Fax.078-6771118
www.paulcasteleijn.nl

hét adres voor tanken wassen & shoppen

***aanhangwagen
verhuur***

ziedewij
pitstop van Barendrecht

Middelweg 3 - Barendrecht

Automobielbedrijf M. Vogelaar

Onderhoud - reparaties - verkoop automobielen
APK keuringen

v.d. Meulenstraat 6 - 2992 KM Barendrecht
Telefoon 0180 - 394666

VIJFVINKEL SCHOENEN

Middenbaan 98 • 2991 CT Barendrecht
Tel. 0180 - 613 221 • Fax 0180 - 611 314

Barendrecht (0180) 613 047

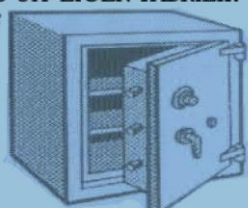
Ridderkerk (0180) 468 222

Dorpsstraat 141 • 2992 BD Barendrecht • tel: 0180-612130
www.diggels-eetcafe.nl

NIEUWE EN OCCASION BRANDKASTEN

RECHTSTREEKS UIT EIGEN FABRIEK!
CA. 500 STUKS
OP VOORRAAD

BRANDKASTENFABRIEK
N.A. VAN DEN HOVEN & ZN. B.V.
WWW.VDHSAFES.NL / TEL. 0180-612988

Van der Linden

**Internationaal Transport
Agrarisch Loonbedrijf
Garagebedrijf**

Koedood 27 Barendrecht Tel. (0180) 612911 Fax (0180) 620391

www.dajong.computervrienden.nl

Dajong Computervrienden

Boerhaavelaan 7, 2992 KB Barendrecht

telefoon: 0180-625130

e-mail: dajong@helpt.nl

www.dajong.computervrienden.nl

5 jaar Stichting Dajong 2006 - 2011

Bespaar tot **50%**
op uw **ICT** en **telefonie** met

 DIGISOURCE
UW DIGITALE BRON!

BEHEER

TELEFONIE

CONNECTIVITEIT

CLOUD

DIGISOLAR

Bel **088 3 444 777** of ga naar **digisource.nl**
en ontvang gratis een vrijblijvende offerte

Gouwe 3c
2991 CJ
Barendrecht
0180 623600

DE FIETSENMAKERIJ AGN

POT

BAKKERS SINDS 1820

*Sinds begin 19e eeuw bakte de eerste generatie Pot (Leendert)
in Alblasserdam al brood. Zijn kleinzoon begon als bakkerszoon
in 1884 een bakkerij in Barendrecht op de Singel en tot heden is
de bakkerij hier gevestigd.*

Onderlangs 15, Barendrecht - 0180-612043 - www.bakkerijpot.nl - bestel@bakkerijpot.nl

GENIET VAN VERS

Contactblad

Inhoudsopgave

	Van de redactie	2
	Verenigingsnieuws	2
<i>Kees Brinkman</i>	De dood van een drijver in de griend	3
<i>Ton Blinde</i>	De optische telegraaf van Lipkens	8
<i>Simon Hoek</i>	De eerste predikanten van Barendrecht (1)	11
<i>Wim de Regt en Roelof Roomer</i>	De historie van Barendrechtse familiebedrijven	13
<i>Maike Roomer-van Roosmalen</i>	Speeltuinenvereniging ‘Oranjetuin’	15
<i>Maike Roomer-van Roosmalen</i>	Zoekplaatje	17
<i>Ad den Otter</i>	De ‘slaper’ werd op tijd wakker	18
<i>Maike Roomer-van Roosmalen</i>	Het “Negenboerengorzenpoldersluisje”	19
<i>Kees Vermeer</i>	Tentoonstelling Kees Hoek	20

Colofon

Het Contactblad is een uitgave van de Historische Vereniging Barendrecht en verschijnt vier maal per jaar. Overname van artikelen is uitsluitend toegestaan met bronvermelding.

Redactie: J.E.J. Blinde jr., R.J. Roomer en mevr. M. Roomer-van Roosmalen

e-mail: contactblad@historischbarendrecht.nl

Druk: Goud PrintCenter, Alblasserdam

Sluitingsdatum inlevering kopij voor het volgende nummer: 31 mei 2018

ISSN 0169-5460

Ledenadministratie

Voor aanmelding voor en opzegging van het lidmaatschap alsmede voor het doorgeven van een adreswijziging gelieve u contact op te nemen met de ledenadministratie:

Mw. N. Verschoor

e-mail: info@historischbarendrecht.nl

De contributie bedraagt € 17,50 per jaar. Een extra bijdrage is altijd welkom.

Op de voorplaat

Model van de optische telegraaf

Van de redactie

Voor u ligt het eerste Contactblad van het jaar 2018. We hebben weer diverse redactionele artikelen mogen ontvangen, waarvoor onze oprechte dank.

In deze uitgave vindt u weer een aantal interessante artikelen met verschillende onderwerpen die het verleden van onze gemeente belichten. Een artikel over de rol van de Dorpskerk bij de optische telegraaf, het brugwachtershuis aan de Achterzeedijk bij de bouw van de Barendrechtse Brug, een bijdrage van Kees Brinkman over de dood van een drijver in de griend, een artikel van Ad den Otter die 25 jaar actief was in het 'Dijkleger' en een bijdrage van Simon Hoek over de eerste predikanten van Barendrecht. Verder een stukje historie over 60 jaar Oranjetuin met foto's uit die tijd en informatie in het verenigingsnieuws. Ook is er weer een artikel over een Barendrechts familiebedrijf, firma Bunk, een bedrijf met een rijke familie-historie.

Wij wensen u veel leesplezier.

Verenigingsnieuws

Ons bereikte het droeve bericht van het overlijden van Leen Lagendijk. Leen heeft zich jarenlang ingezet als vrijwilliger bij onze vereniging. In de werkplaats een vertrouwd gezicht en altijd belangstellend in het wel en wee binnen onze vereniging. Al enige tijd geleden is hij, vanwege gezondheidsklachten, met zijn werkzaamheden bij de vereniging gestopt. Het bestuur en de vrijwilligers betreuren het overlijden van Leen Lagendijk en wensen familie en hun naasten veel sterkte toe.

De expositie van de Donckse Schilderclub op zaterdag 27 januari was een succes. Een groot aantal bezoekers bezocht de expositie, waarbij de diverse vormen van de schilderkunst te zien was. Bijgaand een kleine impressie van deze dag.

Van mevrouw Visser-Mosterdijk uit Barendrecht ontvingen we een aantal leuke, door de heer J. van Uden geschilderde prentbriefkaarten. Een paar mooi stukjes huisvlijt die we een plaats hebben gegeven in ons archief.

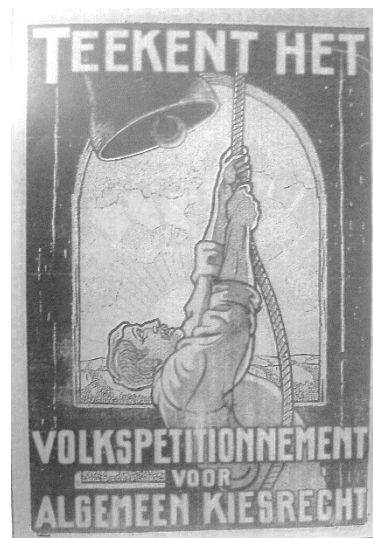
In Contactblad 140 hebben we verslag gedaan over een schilderij van de Barendrechtse kunstschilder Diederik Mooij (1900-1960). Het schilderij, dat in het bezit is van de familie Smit uit Barendrecht, toont het kerkpad met hekje door de polderweide naar het dorp, gezien vanaf de Middeldijk. Onlangs kregen we een kunstwerk van Diederik Mooij geschonken door de heer A.C. Jiskoot met een voorstelling geschilderd op bijna dezelfde plaats. Een schilderij genaamd 'Paddenweg' uit 1942, ook gezien vanaf de Middeldijk. Dit schilderij werd aan de familie geschonken ter gelegenheid van het 25-jarig huwelijksfeest van Janus Jiskoot, 'de metselaar' door de 'Patroonsvereniging Barendrecht' voor bouwbedrijven. We hebben het kunstwerk een plaats gegeven in ons museum (zie foto).

Gemeenteraadsverkiezing

Aan de vooravond van de Gemeenteraadsverkiezing van woensdag 21 maart jl. was er op zaterdag 17 maart in D'Ouwe School aan de Dorpsstraat 150-150a een expositie ingericht getiteld: 'Barendrecht kiest – in historisch perspectief'. Er werd een beeld gegeven van de verkiezingen in het verleden, in het bijzonder gericht op 'ons' Barendrecht. Ook was er aandacht voor de ontwikkeling van het kiesrecht vanaf halverwege de 19de eeuw en het ontstaan van de verschillende politiek partijen.

In het kiesrechtregister van 1841 werden 98 kiezers vermeld, verdeeld over het district Ridderkerk. Onder dit district viel ook de Gemeente Barendrecht met in totaal 16 kiesgerechtigden. Kiesgerechtigden waren alleen zij, die in het betreffende gebied tot een bepaald bedrag 'goed' waren. Stemrecht hadden toen de bouwman, notaris, burgemeester, vlasboer, rentenier, koopman en een 'particulier'. De timmerman, kosten, landarbeider en alle vrouwen (rijk of arm) hadden geen stemrecht. Bij de expositie lagen de verslagen van de handelingen der Staten Generaal (Eerste en Tweede Kamer) van 1855 en later ter inzage.

De dood van een drijver in de griend

22 juli 1911

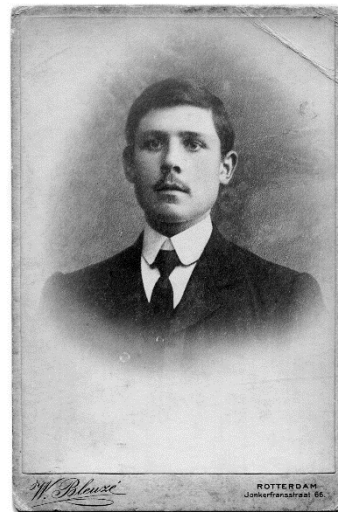
Kees Brinkman

Inleiding

De dood van Aart Kooiman, 22 jaar, tijdens een eendenjacht was in Barendrecht en Heerjansdam het gesprek van de dag op en na 22 juli 1911. De oorzaak van het ongeluk leidde tot geruchten die enerzijds de jagers in een kwaad daglicht stelden en anderzijds de vader van de drijver zo beïnvloedde dat hij, een jaar later, de rechtbank vroeg tegen de jagers een strafvervolgung in te stellen. Wat is er precies gebeurd en is er strafvervolgung ingesteld? Het is tijd voor een reconstructie. De beschikking van de rechtbank is daarbij leidraad en niet de soms onjuiste, soms suggestieve, krantenberichten. Betrokkenen op die fatale 22e juli waren: twee jagers: Dagevos, huisarts te Heerjansdam, en Snoep, apotheker te Rotterdam; de gemeenteveldwachter van Barendrecht: Jan van 't Hof; twee drijvers: Aart Kooiman Jr. met Willem van Loon en enkele ooggetuigen.

De vader en de verloren zoon

Hoe zou het gegaan kunnen zijn die zaterdag in de ouderlijke woning in Heerjansdam? Het was hoog zomer op 22 juli 1911, de zon had urenlang geschenen en de temperatuur was opgelopen tot boven de 30 graden. Vermoeid, bezweet, vooral verslagen en radeloos liet de 46-jarige vader Aart Kooiman het ingetogen gepraat en gedoe van familieleden en burens, over zich komen. Het bericht van de dood van zijn oudste zoon Aart, 22 jaar oud, was als een mokerslag aangekomen. Vanmorgen nog, toen hij vertrok om als drijver aan een eendenjacht mee te doen, had hij hem met welgevallen nagekeken. Een forse vent die hij goed kon gebruiken en die meewerkte in zijn bedrijf. Gezond en wel was Aart vertrokken, enkele uren later was hij overleden. Vader Kooiman wilde en kon het niet aanvaarden. Alle rampspoed uit het verleden spookte door zijn hoofd. Het verlies op 11 mei 1888, van hun eerste kind, Cornelia Nellie, dat slechts 75 dagen mocht leven. En hun derde kind, ook een Cornelia Nellie, moesten zij begraven in 1899, slechts 7 jaar oud. Aaltje, zijn eerste vrouw, overleed in november 1903. Hij stond er toen alleen voor met acht kinderen. Aart was 14, Diederika 9, Nellie Cornelia 8, Bastiaan 7, Cornelis 6, Cornelia Nellie 3, Arie was nog geen 2 en baby Aaltje was 5 maanden oud. Hoe was hij die tijd doorgekomen! Hulp van familie, burens en van de twee oudste meisjes die probeerden er het beste van te maken, tot zijn tweede vrouw Janna den Boer in mei 1904 het roer overnam. Zij bracht haar dochttertje van 10 jaar, Klaartje Jansen, mee en schonk hem twee jongens nu zes en vier jaar oud. Lang mochten ze niet samen zijn, Janna overleed een jaar geleden, op 10 juli 1910, en bleef hij achter met de kinderen. Hij maakte de trieste balans op: drie kinderen en twee echtgenotes waren hem ontvallen. Zo zou vader Kooiman die zaterdag gedacht kunnen hebben. Maar er was nog iets en dat kon hij niet uit zijn hoofd zetten. Na het bekend worden van de dood van zijn zoon, kwamen onmiddellijk de geruchten op gang. Wat was de doodsoorzaak? Een schot hagel? Een ongeluk? Het bleef hem bezig houden. En geruchten, eenmaal geschapen, gaan nooit meer weg. Halve waarheden en fantastische veronderstellingen, buitelden over elkaar heen. De jagers zouden beschermd zijn geweest. De volksmond is er dan klaar mee, geen twijfel mogelijk, een van hen had het dodelijke schot gelost. Een droef verhaal, stof voor dorpsroddel en stamtafelpraat. Kooiman had er geen vrede mee en raakte er steeds meer van overtuigd dat zijn zoon door een schot hagel was gedood.

De verhoren van Aart Kooiman

Eind juli 1911 hoorde de officier van justitie van het overlijden van Aart Kooiman Jr. Bij geruchte zou de man zijn doodgeschoten en daarom vroeg hij de burgemeester van Heerjansdam snel een onderzoek in te stellen. De uitslag daarvan was zo pertinent dat hij geen termen vond om verder op losse geruchten in te gaan. Eerst toen vader Kooiman op 29 juli 1912 op het parket kwam en vroeg om vervolging in te stellen tegen de jagers, dokter Dagevos en de heer Snoep, kwam hij in actie. Kooiman Sr. gaf namen van getuigen die hem, officier van justitie, en de rechter commissaris zouden kunnen informeren. Nog dezelfde dag gingen ze op onderzoek. Het resultaat was zodanig dat de officier van justitie ook nu geen aanleiding vond om tot strafvervolging over te gaan.

*Aart Kooiman Sr. met zijn jongste dochter Aaltje;
foto eind jaren dertig*

Het kwam het tot een drietal verhoren. Het eerste vond plaats op 29 juli 1912 in bijzijn van mevrouw Kronauer die het lijk had afgelegd. Kooiman Sr. verklaarde dat, nadat het lijk was afgelegd, hij zag dat zijn zoon verschillende plekjes en schrammetjes op het voorhoofd en boven op het hoofd had, die boven op het hoofd bloedden nog. Mevrouw Kronauer verklaarde dat zij niets aan het lijk had waargenomen, maar Kooiman Sr. bleef bij mijn verklaring.

Bij het tweede verhoor op 18 oktober 1912 had Kooiman Sr. in de krant gelezen dat de zaak niet zou doorgaan omdat er geen bewijs was. Later kwam hij in Dordrecht de heer J. van Elk tegen, de Haagsche Courant van 28 september 1912 typeerde hem als rechtskundig adviseur, die informeerde naar de voortgang. Kooiman wist alleen dat justitie in juli 1911 in Heerjansdam was geweest om getuigen te horen. Bij een latere ontmoeting zei van Elk: kom maar bij mij, ik zal een brief voor je schrijven (bijlage 1). Hij stelde een verzoek op aan de rechtbank in Dordrecht dat Kooiman Sr. ondertekende. Later beweerde van Elk: ik zal je zekerheid geven: je zoon is doodgeschoten. De vader deed aangifte omdat hij wondjes en gaatjes in het hoofd had gezien om omdat er in Heerjansdam veel over de zaak gesproken werd.

Het derde verhoor was in bijzijn van Van Elk op 9 november 1912. De officier van justitie toonde de vader een broek en een vest, kledingstukken die hij herkende als zijnde van zijn zoon. Van Elk bevestigde dat hij destijds aan Kooiman Sr. verzekerde dat zijn zoon was doodgeschoten. 'Bewijzen daarvoor heb ik niet, maar ik ben ervan overtuigd', liet van Elk noteren.

De verklaring van Jan van 't Hof, gemeenteveldwachter van Barendrecht

De veldwachter was op 22 juli op surveillance in het jachtveld 'De platte zes', een deel van de griend onder Barendrecht en ten westen van de haven van Heerjansdam. Dokter Dagevos en de heer Snoep waren er op eendenjacht. Hij, de veldwachter, liep van het jachtveld naar de openbare weg en vond de hem bekende Aart Kooiman Jr. voorover liggen. Hij zag dat zijn mond en neus vol slik zaten en zijn ogen half gebroken waren. Hij riep de heer Snoep, die snel kwam. Samen hebben ze Aart uit de greppel gehaald en de eerste hulp bij ongelukken toegepast. Wat later kwamen Wim van Loon en dr. Dagevos erbij. De dokter constateerde de dood. Toen van 't Hof het lichaam optilde, zag hij geen wondjes aan het voorhoofd en evenmin dat hij aan het voorhoofd bloedde. De heer Snoep had een bootje aangeroepen waarin het lichaam voorover werd gelegd en zo naar Heerjansdam vervoerd door de zoon van schipper Vogelenzang de Jong. Een paar dagen later zag hij het lijk nogmaals en ook toen constateerde hij geen wondjes. Het lijk werd afgelegd door mevrouw Kronauer, de vrouw van de gemeentesecretaris van Heerjansdam. Zij is vroeger ziekenverpleegster geweest. Later werd van 't Hof nogmaals verhoord en ging het over de kleding die het slachtoffer had gedragen tijdens de eendenjacht. In de zomer van 1911 had hij met de burgemeester van Heerjansdam de kleding onderzocht. Hij zag daarin geen gaatjes die door hagel zouden zijn veroorzaakt. De burgemeester nam de kleding toen in beslag en verzegelde die. Bij het verhoor herkende hij de kleren die Aart had gedragen.

De ooggetuigen

Bij het horen van de getuigen vroeg de rechter-commissaris steeds of men verwondingen had gezien en zo ja, van welke aard deze waren.

De schipperszoon Cornelis Vogelenzang de Jong

Ik voer op de morgen van 22 juli op de Oude Maas toen ik op het jachtveld hoorde schieten. Wat later kwam de heer Snoep aanlopen uit de richting waaruit het schot gevallen was. Deze riep: 'Willem, kom eens hier, Willem waar is de dokter. Er is een persoon in de modder gevallen en gestikt'. Willem van Loon en dokter Dagevos kwamen aangelopen. Op hun verzoek roeide ik hen door een slootje dat op de Oude Maas uitkwam. Bij die sloot lag iemand en van 't Hof was erbij. Op verzoek van dokter Dagevos legde ik het lijk van Aart Kooiman Jr. voorover in de boot. Ik waste het wat af en haalde slik uit de mond, maar zag geen verwondingen aan het hoofd. Ik voer naar de ingang van de haven. Daar droegen Aart Jacob Overgaauw, Jacob Overgaauw, Pieter Schop en Dirk van Dijk het lichaam uit het bootje, legden het op een ladder en brachten het naar het ouderlijk huis. Toen ik hem uit de boot tilde, zag ik kleine verwondingen op de neus en aan het voorhoofd, of dat gaatjes of schrammen waren weet ik niet.

Drijver Willem van Loon

Ik stond geposteerd bij dr. Dagevos en hoorde toen schieten. Wat later hoorde ik de heer Snoep roepen dat er een ongeluk gebeurd was. Ik voer toen met het bootje van Vogelenzang de Jong door een sloot naar een greppel, waar Aart midden in het riet lag terwijl van 't Hof erbij stond. Hij had slik in het gezicht, er waren echter geen gaatjes in het voorhoofd of boven op het hoofd. Waren deze er wel geweest, zo had ik ze moeten zien. Het lijk werd in de boot geladen en ik heb het later niet weer gezien.

Mevrouw Kronauer en Petrus Sperna Weiland

Legden het lichaam af in het ouderlijk huis. Zij zagen geen verwondingen. Grootvader Kooiman was er bij en vroeg of er wonden te zien waren. Dat was niet het geval.

Dr. Van der Meulen, huisarts te Barendrecht (foto)

Hij schouwde in opdracht van de secretaris van Barendrecht het lijk om 16.00 uur in de ouderlijke woning. Een daar aanwezige, voor hem onbekende, vrouw beweerde dat Aart een zonnesteek had opgelopen. De dokter zag geen wonden in het gezicht.

Cornelis Leenheer

In de avond van 22 juli hielp ik bij lamplicht om het lijk van Aart in de ouderlijke woning te kisten. Ik zag geen gaatjes of wondjes in zijn voorhoofd of boven op het hoofd. Ik lette er ook niet zo op. Van geruchten over de doodsoorzaak had ik nog niet gehoord.

Aart Prooi

In de morgen van 22 juli omstreeks tien uur zag ik het lichaam van Aart. Het was toen nog niet gewassen. Ik zag geen wondjes in het gezicht. In de avond zag ik een schram boven aan de neus en twee putjes in het voorhoofd boven de neus. Later nuanceerde hij dat. De putjes, schrammetjes en wondjes waren ontvellingen, die door aanraking met het riet waren ontstaan, aldus Prooi.

Aart Jacob Overgaauw

In de morgen van 22 juli hielp ik mee om het lijk uit de boot te tillen. Samen met drie anderen droegen we het op een ladder naar de ouderlijke woning en legden het daar op de vloer. Aan het voorhoofd zag ik enige schrammetjes of wondjes gezien. Later verklaarde hij dat het ontvellingen waren, ontstaan door aanraking met het riet.

Pieter Schop

Met drie anderen had hij het lijk uit de boot naar de ouderlijke woning gedragen. Hij zag dat het slachtoffer een paar schrammetjes aan de wang had, maar geen verwondingen aan het hoofd.

Het verzoek aan de rechtbank

In juli 1912 besloot Kooiman Sr. aan de rechtbank te Dordrecht te vragen om een strafvervolgung in te stellen tegen de apotheker uit Rotterdam. Rechtskundig raadsman J. van Elk uit Dordrecht schreef een briefje voor hem, liet het lezen en zond het 28 september 1912 naar de rechtbank in Dordrecht. Wat kon de rechter doen met het verzoek om strafvervolgung tegen Snoep in te stellen? Men ondernam twee acties. Allereerst onderzoek van de kleding van het slachtoffer. Deze was op 29 juli 1911 onderzocht door de burgemeester en de gemeenteveldwachter van 't Hof, verzegeld en naar Dordrecht gebracht. Het leverde niets op. Ook de rechter-commissaris onderzocht de kleding op 8 november 1912, en rapporteerde dat deze gaaf was.

De opgraving

Ten tweede besloot men het lichaam op te graven en te onderzoeken. Dat had wat voeten in de aarde. Op 5 oktober 1912 vertrokken mr. Meijer, president van de rechtbank, mr. Toutenhoofd, substituut-officier van justitie, mr. Sluis rechter-commissaris en mr. Bergsma substituut-griffier met de trein van Dordrecht naar Barendrecht, werden met een rijtuig opgehaald en naar het gemeentehuis gereden.

De burgemeester voegde zich bij het gezelschap en men vertrok naar de begraafplaats aan de Langeweg (Molenweg). Daar waren verzameld de veldwachter, enkele rijksveldwachters, Kooiman Sr. en enkele dragers die het stoffelijk overschot eind juli 1911 hadden begraven. Het lijk werd opgegraven, door Leenheer naar het ziekenhuis in Dordrecht gebracht en daar onderzocht. Het lijk kwam daarna terug naar Heerjansdam en werd herbegraven op zijn oorspronkelijke plaats. De resultaten zijn verwerkt in de beschikking van de rechtbank van 7 december 1912.

De uitspraak

De rechtbank overwoog dat uit het visum repertum (schriftelijk verslag van de lijkschouwing) van de medisch deskundigen bleek dat de schedel geheel gaaf was en zij geen kogels of hagel hebben gevonden. Uit de radiogrammen die dr. Lammers van de schedel en de romp had gemaakt, bleek dat daarin geen sporen van hagelkorrels waren. De rechtbank zag geen aanleiding op de geruchten en verdachtmakingen in te gaan. De rechter concludeert: dat uit niets is gebleken dat de dood van Aart Kooiman aan dr. Dagevos of de heer Snoep te wijten zou zijn en zelfs het tegendeel als vaststaande moet worden aangenomen, zodat er geen termen zijn de officier van justitie te bevelen tegen bedoelde heren, althans tegen de heer Snoep een strafvervolging in te stellen, wijst het gedaan verzoek van de hand en beveelt dat een afschrift van deze beschikking zal worden afgegeven aan de requestant Aart Kooiman en aan dr. Dagevos.

Uitleiding

Het is toch duidelijk: het was geen geweerschot geweest van een van de jagers, maar een fataal ongeluk. Was Aart gestruikeld, onwel geworden door warmtestuwing, het was immers bloedheet, en ongelukkigerwijs in een modderslootje gevallen en gestikt? Tot slot nog een aantal opmerkingen.

Dokter Dagevos, geboren 1872, overleden 1943, werd en wordt nog(!) door de volksmond, gezien als de dader. Op 8 mei 1912 vertrok hij naar Rotterdam. Men heeft dat zo uitgelegd dat hij als ‘dader’ de wijk zou hebben genomen. Dat was niet het geval. Wat zou hem bewogen hebben Heerjansdam te verlaten? Pagina 10 van het boekje Van dokters en dorpen op het eiland IJsselmonde en in de Hoekse Waard, uitgegeven in 1984, geeft het antwoord: ‘zoals hij zelf zei, het rustiger aan te gaan doen’. Hij was daar verbonden aan het tehuis van Ouden van Dagen aan de Oostervantstraat, een tehuis waaraan hij zijn hart had verpand.

Het optreden van de heer Van Elk is merkwaardig te noemen. Op grond van geruchten beweren dat iemand is doodgeschoten, is voor een rechtskundig adviseur toch een brevet van onvermogen. Direct na de uitspraak schreef hij een ingezonden stuk in de Dordrechtsche Courant van 24 december 1912. Er zou sprake zijn van een hoogst verwerpelijke intrige om het doodschieten van Kooiman Jr. te bemantelen. De vader zou geld hebben aangenomen om de zaak dood te zwijgen. Van Elk noemt dat liederlijke praatjes en laster. Anders gezegd: eerst beweren op basis van geruchten, dat iemand is doodgeschoten en dat later afdoen als liederlijke praatjes.

Bij dit artikel horen twee bijlagen, het briefje van Kooiman Sr. (bijlage 1) en de beschikking van de rechtbank (bijlage 2). Deze laatste wordt gepubliceerd in het volgende contactblad.

Bijlage 1. De brief van Kooiman Sr. aan de rechtbank.

Aan de arrondissementsrechtbank te Dordrecht.

Geeft eerbiedig te kennen;

Aart Kooiman, bode, wonende te Heerjansdam;

dat eene instructie is gehouden over het eventueel doodschieten van zijn zoon Aart Kooiman, die verleden jaar met den heer Snoep, apotheker te Rotterdam en dr. Dagevos te Heerjansdam, als hulp ter eendenjacht is gegaan en toen volgens die heeren door een ‘zonnesteeke’ werd getroffen en gedood;

dat hij thans niets meer van de zaak hoort en dus vermoeden kan, dat de E.A. Heer Officier van Justitie geen termen tot vervolging heeft kunnen vinden;

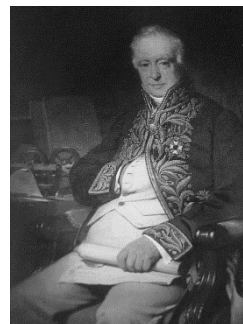
dat hij evenwel in alle bescheidenheid van een tegengesteld gevoelen is en dus Uwe Rechtbank eerbiedig verzoekt, den E.A. Heer Officier te willen bevelen tot eene strafrechterlijke vervolging van die Heeren over te gaan, althans van den Heer Snoep;

dat hij eerbiedig verzoekt om de beslissing van Uwe Rechtbank te gelegener tijd te mogen vernemen. Heerjansdam, 26 september 1912. 't Welk doende enz. (w.g.) A. Kooiman.

Ton Blinde

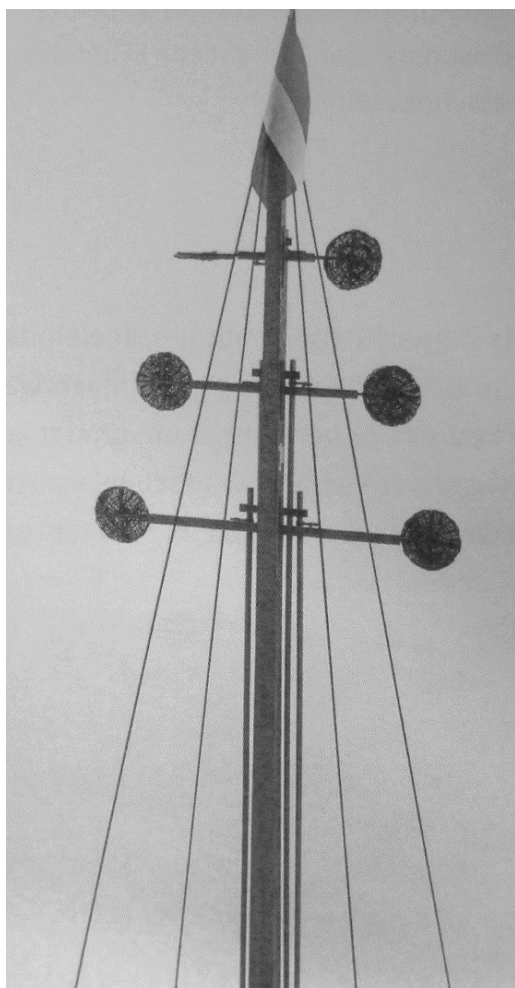
Tekstverwerking: Roelof Roomer

Mijn zwager, Piet van der Pas, was aanwezig bij de viering van het 175-jarig bestaan van de Technische Universiteit in Delft. Hierbij werd een boekje gepresenteerd getiteld 'Academisch Erfgoed in 33 verhalen'. In dit boekje staat een artikel over de 'optische telegraaf van A. Lipkens' door H.G.Heijmans en W. Ankersmit. Een telegraaflijn met stations op kerktorens en hoge gebouwen voor het verzenden van berichten. Het netwerk van optische telegrafen bestreek het zuidwestelijk deel van Nederland en een stukje België naar de citadel van Antwerpen. In ons land is een verbinding, met diverse tussenstations, bekend van Den Haag naar Breda, Vlissingen en Antwerpen. Toen ook West-Barendrecht werd aangegeven als een seinstation werd mijn belangstelling gewekt.

Wat is eigenlijk een optische telegraaf?

We lezen in de Atlas van Stolk: 'Een tijding met de snelheid des bliksems'. Hier wordt de uitvinding van de oorspronkelijke optische telegraaf toegeschreven aan Joan van der Cornput, geboren te Breda in 1542. Jacob Netius van Alkmaar heeft ze in 1610 zeer verbeterd. Nicolaas Kalf van Zaandam deelde omstreeks 1700, van zijn buitengoed het huis Polanen nabij Halfweg Haarlem, met een dergelijk werktuig, zijn bevelen aan zijn meesterknecht aan de Zaan mede. Doch Claude Chappe, een Fransman, heeft omtrent 1800 een telegraaf tot de hoogste 'volkomenheid' gebracht.

De optische telegraaf van Johannes Antonius Lipkens (directeur van de Koninklijke Academie voor Burgerlijk Ingenieurs, nu TU Delft, van 1842-1846) bestond uit een constructie van drie horizontale ronde palen met zes draaibare ronde schijven (foto). Elke stand van de schijf stond voor een verschillend letterteken of cijfer. Een schijf was gemaakt van wilgentenen met een doorsnede van 1,10 meter. De schijf was hierdoor weinig windgevoelig en zo licht mogelijk in verband met de bediening en reparatie. Per paal links en rechts van de toren een schijf, dus in totaal waren er zes schijven voor communicatie zichtbaar. De letters en cijfers die werden overgezonden vormden geen tekst, maar verwezen naar regels en pagina's van het seinboek. Een seinboek van 25 pagina's, lijsten van pagina's, genummerd volgens de letters van het alfabet. Een overgezonden signaal bestond uit een getal dat verwees naar een regel van de lijst gevolgd door een letter van de lijst.

Dit speciale seinsysteem was oorspronkelijk in 1831 ontworpen door Ing. J. Jooss (eerste luitenant bij het Ministerie van Oorlog). De optische telegraaf was bestemd voor militaire doeleinden, om het communicatieprobleem tussen het veldleger in Brabant en Den Haag tijdens de Belgische opstand van 1830 op te lossen. De seinruimtes waren met sloten beveiligd en er mochten, buiten de dienstdoende seinmeesters, geen andere personen naar binnen. De seinmeesters waren landmeesters en militairen en hadden een strenge geheimhouding.

Iedere seinpost had de beschikking over drie verrekijkers, twee vaste kijkers en een reserve. Iedere vijf minuten moesten ze hiermee naar de naast liggende seinen kijken. Dat was van het sein in Rotterdam op de Wester Nieuwe Hoofdpoort (nu omgeving Erasmusbrug) via West-Barendrecht naar het sein op de Oude Kerk in Puttershoek. In de Puttershoekse seinlijst stond het volgende: 'Bij het draaien van de wind moesten we de kachel verzetten door de rookontwikkeling in de seinpost'. Ook was er bij iedere post een klok aanwezig die werd gelijkgezet met de klok uit Den Haag. Dit ging ook door middel van seinen.

Ikzelf, en met mij vele anderen, had nog nooit van een optische telegraaf in Barendrecht gehoord. Ook de leden van de Historische Vereniging Barendrecht die ik hierover sprak, waren hiermee onbekend. In de periode rond 1830 was de toren van de Nederlands Hervormde Kerk aan de Dorpsstraat het enige hoge gebouw in West-Barendrecht. Vervolgens heb ik contact opgenomen met Simon Hoek (rentmeester van de NH Kerk) om te informeren of er wellicht iets in de kerkarchieven was beschreven. Over dit onderwerp was in de archieven niets bekend. Simon Hoek was hiervan ook niet op de hoogte maar was wel nieuwsgierig geworden en wilde wel wat meer weten over dit onderwerp en stelde voor om in de kerkstoren op onderzoek te gaan. Op een zaterdagmorgen was het zover, samen de steile trappen op naar boven 'gewapend' met een goede zaklamp. Het is erg schemerig in de toren. Na wat onderzoek vonden we twee namen die in een van de torenbalken waren gebrand. 'I. Biesbroek' en 'D. Slaman', namen die er waarschijnlijk met een warme pook zijn ingebrand. Via Marijke de Bruin van de werkgroep Genealogie ontvingen we de volgende informatie over David Slaman: hij was seinmeester bij de 'Telegraphique', leeftijd 31 jaar, wonende in Oost- en West-Barendrecht. Hij was getrouwd met Suzanne Alette Doppe en het echtpaar liet twee kinderen dopen: Otto Johannes (16-03-1836) en Maria Caterina (29-10-1837). Verder naar boven in de smalle top van de toren zagen we nog bevestigingspunten die wellicht voor de optische telegraaf bestemd waren. Verder een aantal afgezaagde balken waarop een plateau was bevestigd. Na deze 'ontdekkingen' hadden we beiden het sterke vermoeden dat er een telegraaf in de toren moet zijn geweest.

Tevens bleek uit de seinlijsten dat er schade aan de toren van West-Barendrecht was. De enige mogelijkheid om meer zekerheid te krijgen was op zoek gaan naar geschreven bronnen en dus ... op weg naar de archieven. Ton Blinde gaat verder: 'Samen met mijn vrouw Ria hebben we als eerste het Nationaal Militair Museum in Soest bezocht en gegevens in de leeszaal verzameld.' Na ons bezoek aan Soest hebben we het archief van Rotterdam bezocht. Het archief van de NH Kerk wordt hier bewaard, maar over de optische telegraaf is hier niets te vinden. Vervolgens hebben we het Nationaal Archief in Den Haag bezocht. Hier hadden we meer succes. We kregen bevestiging van ons vermoeden, in de toren van de NH Kerk van (toen) West-Barendrecht heeft een optische telegraaf gestaan. We konden de 'seinlijsten' van de 'seinmeesters' inzien waarin ook de namen I. Biesbroek en D. Slaman uit West-Barendrecht genoemd werden, compleet met de nodige informatie en anekdotes. Van een kwartier voor zonsopgang tot een kwartier na zonsondergang moesten er altijd twee seinmeesters op de post zijn. Bleef een seinmeester in gebreke door een misslag met het sein, werd er een dag 'traktement' afgehouden. Was het sein defect of was het slecht zicht door mist, dan was het niet mogelijk om te seinen.

De seinen waren ook zeer windgevoelig en gingen daardoor wel eens stuk door de harde wind. Dit was geen eenvoudige klus. De zes ronde schijven hingen immers aan de buitenzijde links en rechts van de toren en je moest naar buiten om een reparatie te doen. Waarschijnlijk werden deze herstellingen door de plaatselijke ambachtslieden gedaan. Er is bekend dat op 24 januari 1835 een verzoek is gekomen van de seinmeester voor reparatie aan de toren van de NH Kerk in Barendrecht. De seinmeesters informeerden vervolgens intern over de kosten van de reparatie. De plaatselijke ambachtslieden die in 1835 voor de NH Kerk in Barendrecht werkten waren: Jacob van der Sijs (smid), J. Kagenaar (leidekker en loodgieter), Pieter Penning (rietdekker). Als er een andere hoofd-seinmeester deze was van het kadaster en verantwoordelijk voor de dienst) werd aangesteld dan moest de inventaris van de post worden overgedragen. De inventarislijst West-Barendrecht van 15 augustus 1834 bestond bij het vertrek van aftredend seinmeester C. de Waart naar het sein van Rotterdam uit: 4 x nieuwe schijven, 3 ladders om de schijven op en af te zetten, 3 in dienst zijnde kijkers, een seinstationsklok, een inktflesje + zandbakje, 3 stoeltjes, 3 meter kachelpijp, een stoffer, een spijkerhamer, 30 vellen seinlijsten, alle bijkomende instructies en circulaire's, de correspondentie, journalen van de aantekeningen, een boek met de verantwoording van de contante gelden aanwezig voor het schoonhouden en voor schrijfbehoefte.

In de Staatscourant van 4 augustus 1831 stond een voorbeeld van een tussen Breda en Den Haag verzonden bericht van Hoofdkwartier Baerle Hertog 3 augustus 1831: *Ik heb de eer Uwe majesteit te berigten, dat de eerste beweging van het leger over eenkomstig de gegeven dispositiën van den dag van gisteren, is ten uitvoer gebragt, in gevolge waarvan de eerste divisie voortwaarts van Baerle Hertog staat, hebbende voorposten te Sonder-eijgen en Baerle-Brugge. Bij deze eerste plaats is een gevecht voorgevallen tusschen het tweede Bataillon Jagers en den vijand, wiens sterkte geschat word op 400 man, van dit Bataillon Jagers zijn 3 vrijwilligers gewond. De vijand is tot Merksplas teruggetrokken.*

Gecodeerd met de seinkalender van die maand waren het precies 30 seinen. De totale boodschap kon dus in ongeveer 25 minuten van Breda naar Den Haag worden geseind. Daarmee was de Lipkens veel sneller dan zijn voorgangers, de Chappe en de Depillion.

Toepassing van de optische telegraaf voor de handel en industrie was niet in beeld en daardoor zijn ze vanaf 1839 stuk voor stuk afgebroken. Op 25 juli 1840 werd ook de seinpost West-Barendrecht van de kerktoeren af gehaald. De afbraakkosten bedroegen toen Fl. 88,25 en werden door defensie betaald. De masten en schijven werden daarna opgeslagen in depots, 'voor het geval dat'. Ze kwamen er nooit meer uit, omdat korte tijd daarna de elektrische telegraaf haar intrede deed. Op Curaçao is ten behoeve van scheepvaart-informatie nog tot 1917 gebruik gemaakt van dit type telegraaf, en op Saba werd de Lipkens zelfs tot 1969 gebruikt.

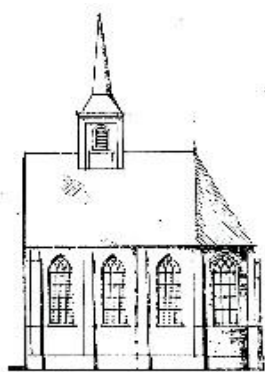
Is er iemand die nog in het bezit is van een afbeelding van de kerktoeren van West-Barendrecht met de 'zes grote schijven', of is nog in het bezit van geschreven informatie uit familiearchieven? Gegevens kunt u zenden aan: tonblinde@ziggo.nl

Bronvermelding: '175 jaar TU Delft-Erfgoed in 33 verhalen', dat is uitgegeven door Histechica Vereniging voor geschiedenis der techniek en erfgoed TUD. Auteurs zijn H.G. Heijmans en W. Ankersmit, Nationaal Archief Den Haag, Nationaal Militair Museum Soest, Rotterdam Atlas van Stolk, Simon Hoek (rentmeester van de NH Kerk), De Staatscourant van 3 augustus 1831.

Simon Hoek

DE VIERING VAN 500 JAAR REFORMATIE IN 2017 IS REDEN GEWEEST OM DE GESCHIEDENIS VAN DE REFORMATIE IN BARENDRECHT NOG EENS ONDER DE AANDACHT TE BRENGEN. ALS OUDERLING-KERKRENTMEESTER VAN DE DORPSKERK BEN IK GEÏNTERESSEERD GERAAKT IN 'HET OUDSTE HUIS VAN BARENDRECHT'. REEDS EERDER HEBBEN ARCHIVARIS/KOSTER/ORGANIST WIJLEN CEES VAN DEN HOEK EN OUD-KERKRENTMEESTER WIM DE REGT DEZE GESCHIEDENIS NADER BESCHREVEN. AANGEZIEN ANNO 2018 VEEL INFORMATIE OVER HET PROTESTANTISME IN NEDERLAND DIGITAAL TOEGANKELIJK IS GEMAAKT, ZIJN EERDER GEBRUIKTE BRONNEN NU MEER IN DETAIL TE RAADPLEGEN. IK WIL ALS BELANGSTELLEDE LEEK (EN DUS NIET ALS HISTORICUS!) DIE GESCHIEDENIS VAN DE EERSTE PREDIKANTEN VAN BARENDRECHT OPNIEUW VERWOORDEN. DE ARTIKELEN ZULLEN, MET EEN COMPLETE BRONVERMELDING, LATER DIT JAAR WORDEN UITGEGEVEN IN EEN BOEKWERKJE WAARVAN DE OPBRENGST IS BESTEMD VOOR DE STICHTING VRIENDEN VAN DE DORPSKERK. DIT ARTIKEL IS DE EERSTE IN EEN REEKS VAN VIJF.

Het jaar 2017 heeft wereldwijd in het teken van 500 jaar Reformatie gestaan. Vijf eeuwen geleden publiceerde Maarten Luther zijn 95 stellingen. Dat wordt gezien als het begin van de Reformatie.

In Barendrecht is maar één gebouw dat het hele proces van de Reformatie heeft meegemaakt. Dat is de ruim 505-jarige Dorpskerk.

Van 1512 tot 1574 was de kerk een voor-reformatorische Katholieke kerk. De overgang naar het Protestantisme is in onze gemeente waarschijnlijk betrekkelijk rustig verlopen. Er zijn tot op heden geen bronnen gevonden die andere informatie verschaffen.

In deze serie artikelen worden de eerste vijf Barendrechtse predikanten van de Reformatie in beeld gebracht. De acta van de 'Sijnodi Provincialis' van Zuid-Holland en de daaronder ressorterende classes zijn daarvoor de belangrijkste informatiebronnen. Deze acta zijn in detail te raadplegen via de website van het *'Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis'*. Andere geraadpleegde bronnen zijn:

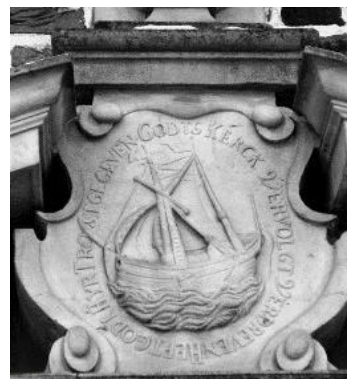
- *'Handboek van de Reformatie'* van Huib Noordzij (uitgegeven in 2012 bij Kok in Utrecht). Hij beschrijft in detail het ontstaan van de Calvinistische kerkhervorming in de 16^e en 17^e eeuw in Nederland.
- *'Uit de geboortegeschiedenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland'* van dr. R.H. Bremmer (1977).
- *'Repertorium van Ned. hervormde predikanten tot 1816'* van F.A. van Lieburg (1996).

De vorming van de Nederduits Gereformeerde Kerk

De eerste synode

De eerste samenwerkingsverbanden van plaatselijke Nederlandse kerken van Calvinistische signatuur kregen gestalte in de Nederduits Gereformeerde Synode van Emden in oktober 1571. Emden was een van de vele steden waar zogeheten 'vluchtelingenkerken' waren ontstaan ten gevolge van de geloofsvervolging in de Nederlandse gewesten.

Een reliëf aan de Grote Kerk van de Duitse stad herinnert aan de Nederlanders die er als 'vervolgden om het geloof' onderdak vonden (foto). Een pamflet uit 1566 spreekt over 400.000 gevluchte Nederlanders die hoofdzakelijk naar Engeland en Duitsland waren getrokken. Het zou ook een wens van Prins Willem van Oranje zijn geweest dat de vluchtelingenkerken in synode bijeen zouden komen.

Naast de vorming van een eerste landelijk verband van kerken had deze synode een beslissende invloed op de totstandkoming van een kerkorde die de basis vormt van de huidige Kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland. Ook werd de Nederlandse Geloofsbelijdenis van Guido de Brès toen als belijdenisgeschrift aanvaard.

Vorming van classes

Na de bevrijding van Brielle in 1572 kreeg de kerkhervorming in Holland langzaam gestalte. De eerste classes in Zuid Holland werden gevormd in 1573 (Delft en Dordrecht).

Uit de acta van de ‘Sijnodi Provincialis’ van de kerken van Zuid-Holland en Zeeland die van 15 tot 28 juni 1574 werd gehouden in Dordrecht, blijkt dat het gezelschap bestond uit zeventien predikanten, acht ouderlingen en een diaken. Van hen waren drie ook aanwezig geweest bij de eerste synode in Emden.

Tijdens de Dordtse synode werden de op dat moment bestaande plaatselijke gemeenten ingedeeld in classes. Barendrecht wordt in de acta van deze vergadering nog niet genoemd. Maar in de acta van de kort daarop volgende vergadering van de classis Dordrecht die op 3 augustus 1574 in Schoonhoven werd gehouden, wordt de kerkelijke gemeente Barendrecht wél aangeduid. Daaruit kan worden geconcludeerd dat de reformatorische kerk van Barendrecht in 1574 is ingedeeld bij de classis Dordrecht. De aard van de vermelding betreft de eerste predikant.

De eerste Barendrechtse predikant – Michael Egidii

In het verslag werd enerzijds melding gemaakt van een aantal plaatselijke gemeenten *‘de welke haer sendinghen hebben van eenighen consistorien voor het provinciael synodo ghesiet’*. Daaronder werd ‘Riederkerk’ genoemd. Anderzijds werden de namen van vijf ‘illegale’ voorgangers vermeld. *‘Ende die bevonden sijn niet ghesonden te weesen van den classe, sijn deesen: Michael in Barendrecht, ... (en vier anderen)’*

Een jaar later stond vermeld in de acta van de classicale vergadering die op 8 november 1575 in Dordrecht werd gehouden, dat *‘Michael Egidii te Barendrecht (en vier anderen) ... na vele vermaninge der broederen geen reeckeninge zijns doensen geeft, wort nu als vooreenen verstroyder en wolf der kercke Christi verlaert ende erkent ...’*

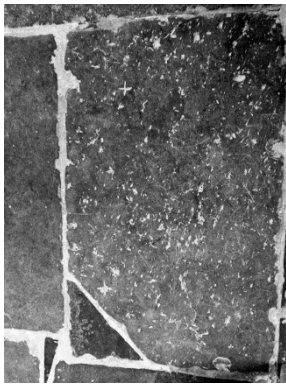
Weer een jaar later werd vermeld in de acta van de classicale vergadering van 6 maart 1576 die opnieuw in Dordrecht werd gehouden, een *‘Verzoek om wegzending van de predikant van Barendrecht en waarneming van de dienst’*. *‘Is oock verordineert ende gesloten over den broeder van Barendrecht, alsoo hij bevonden wort een wolff ende verscheurder der kereke Gods te sijn, dat men eerstdaegs sal schrijven aen mijn heere van Carnis, dat hij wil om de liefde Gods een alsulcken kerekenscheurder van daerdoen ende nyt zijn heerlickheyt stellen, ende alsdan sullen de broeders haer neersticheyt doen om eenen goeden kerekendienaer te bestellen, ende daerentusschen sullen die broeders, die daer naest wonen elck bij gebuerde een predicatie doen op Barendrecht des sondaegs ende die sacramenten administreren, totdat aldaer van de classe een goeden dienaer verordent sal werden.’*

De in de acta aangeduide *‘heere van Carnis’* moet jonkheer Rutger van den Boetzelaer zijn geweest. Hij was ‘Heer van Asperen en Carnisse’ van 1585 tot 1607 (een andere bron vermeldt van 1575 tot 1604). Deze Ambachtsheer heeft ook een rol gespeeld bij de benoeming van de opvolger van Michael Egidii.

Of Michael Egidii ook de voorganger is geweest die vóór 1574 als priester de katholieke gemeenschap in Barendrecht leidde, kan niet op basis van bronnen worden vastgesteld. In bijlage II bij de classicale acta uit de periode 1573-1620 staat hij als volgt vermeld in de naamlijst van predikanten:

Egidii, Michael. Was monnik; preekte zonder wettig beroep te Barendrecht in 1574; naar Heerjansdam vertrokken in 1576, later van de bediening geweerd als ‘een looper en scheurmaker’ (aldaar in 1582 opgevolgd door Johannes Simonsz.).

Egidii was dus een bekeerde monnik. Tot welke kloostergemeenschap hij behoorde, is niet bekend. Hij zou afkomstig kunnen zijn geweest uit het in 1572 door de Watergeuzen verwoeste klooster Eemstein in de

nabije buurtschap Kijfhoek. De priester die in 1574 de Kerk van Rome had verlaten en daarmee met zijn Barendrechtse parochie de overstap naar de Reformatie had gezet, is in de anonimiteit verdwenen.

Er zijn geen bronnen bekend die melden hoe Michael Egidii in Barendrecht terecht was gekomen. Wel staat vast dat hij naar Heerjansdam is vertrokken en in 1577 ook daar is afgezet. De acta van de classicale vergadering van 8 januari 1577 in Dordrecht en die van de classicale vergadering van 27 april 1577 in Gouda maken daar melding van.

Waar Michael Egidii na zijn periode in Heerjansdam naartoe is gegaan, wordt niet in de acta vermeld. Wellicht dat nader onderzoek hier meer duidelijkheid over kan geven.

(Dit artikel is het eerste uit een serie van vijf, waarin de eerste predikanten worden beschreven.)

De historie van Barendrechtse familiebedrijven

Een soortnaam voor aanhangers

Wim de Regt en Roelof Roomer

BARENDRECHT KENT TALRIJKE (FAMILIE)BEDRIJVEN MET EEN LANGE EN BOEIENDE GESCHIEDENIS. IN EERDERE UITGAVEN PUBLICEEERDE HET CONTACTBLAD REEDS ARTIKELLEN OVER DERGELIJKE ONDERNEMINGEN. DE SERIE WORDT VOORTGEZET MET HET VERHAAL OVER BUNK CARROSSERIE- & WAGENBOUW B.V.

Beroemde familienamen zijn niet zelden soortnamen. Wie Heineken leest, denkt aan bier; Philips staat voor verlichting, muziek, televisie. Barendrecht kent ook een familie waarvan de naam in de loop van de jaren naar een product verwijst, met name in de transportwereld: Bunk – aanhangwagens en carrosseriebouw.

Henk Bunk (83) heeft er waarschijnlijk nooit bij stilgestaan dat zijn achternaam een soortnaam zou worden. Hij had wel andere dingen aan zijn hoofd, toen hij – bijna een halve eeuw geleden – in een schuur naast zijn woning aan de Reijerwaardseweg begon met de bouw van eenvoudige aanhangwagens. Tot 1969 had hij de kost verdiend als werknemer in een dumphanandel, gespecialiseerd in de aan- en verkoop van gebruikt oorlogsmaterieel waar in die tijd veel vraag naar was.

De ondernemer in de tuinderszoon zag een loopbaan in die negotie echter niet langer zitten en koos voor een andere toekomst. Hij was toen 35 jaar en jong genoeg om voor zichzelf te beginnen. Dat was het begin van een succesrijk familiebedrijf dat sinds 2005 eigendom is van en wordt geleid door zijn drie kinderen: zoon Jan (51), zoon Henk (48) en dochter Judith (43).

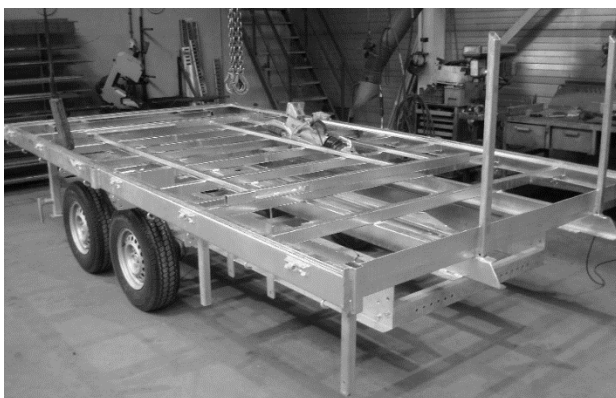
De officiële naam van de onderneming op het bedrijventerrein Gebroken Meeldijk is Bunk Carrosserie & Wagenbouw BV, maar in het spraakgebruik is het 'Bunk Aanhangwagens' gebleven. Dat was overigens ook de naam waarmee oprichter Henk Bunk zich – aanvankelijk in z'n eentje – als constructeur van aanhangwagens presenteerde. Het was stevig aanpakken als nieuwkomer op een markt die al andere wagenbouwers kende. Maar het zat de nieuwe ondernemer niet tegen. Hij bouwde aanhangers op bestelling en op voorraad. De klant was koning, Henk Bunk bouwde aanhangwagens volgens hun specifieke eisen en wensen.

De zaken gingen voorspoedig. De eenvoudige schuur op de grens van Barendrecht en Rotterdam was al na enkele jaren te krap geworden. Henk Bunk moest naar een grotere vestiging verhuizen. Hij vond die op het bedrijventerrein Ziedewij, vijf jaar nadat hij het had aangedurfd om een eigen bedrijfje op te richten.

Eerder dan voorzien was de nieuwe locatie alweer te klein voor het snel uitbreidende bedrijf waarvan de oprichter al geruime tijd niet meer de enige werknemer was. Een niet te missen uitroepsteen achter de groei was de bouw van een groot pand – werkplaats en kantoor – op het Ziedewij-terrein. De bejaarde vader Jan Bunk van de oprichter sloeg de eerste paal en een jaar later, in 1977, werd de nieuwbouw feestelijk in gebruik genomen. Een foto met de twintig toenmalige werknemers voor de nieuwe vestiging herinnert aan die mijlpaal.

Inmiddels was het productieprogramma uitgebreid. Naast de bouw van aanhangwagens in vele soorten en maten was de carrosseriebouw een nieuwe activiteit geworden. Fabrieksnieuwe vrachtauto's en bestelwagens werden in de werkplaats voorzien van laadruimten die geschikt waren voor de goederen die de transporteur naar zijn klanten vervoerde. De tweede poot onder het bedrijf was weldra goed voor een welkome bijdrage aan de omzet. De familienaam begon langzaam maar zeker een productnaam te worden.

Al na vier jaar kondigde Bunk opnieuw een verhuizing aan. In 1981 vestigde de onderneming zich in een nieuw gebouw pand op het bedrijventerrein Dierenstein. Aan de groei leek geen einde te komen. Maar aanhoudend succes in het bedrijfsleven is geenszins een garantie voor de toekomst. Onvoorziene factoren en omstandigheden kunnen een heel andere draai geven aan de ontwikkeling van een onderneming. Zo werd het jaar 1987 een zwarte bladzijde in de geschiedenis van Bunk Aanhangwagens. Het bedrijf ging failliet. Daar was geen ontkomen aan.

Het was een zware tegenslag voor de grondlegger van de onderneming. Maar hij weigerde te capituleren. Nog in hetzelfde jaar maakte hij met acht werknemers een geslaagde doorstart. De voormalige bakkerij van bakker Klootwijk in Rotterdam-Zuid werd de vestiging waarmee Henk Bunk zijn levenswerk voortzette – met succes!

Vijf jaar later, in 1992, verhuisde de onderneming terug naar Barendrecht. Een volwassen bedrijfspan op het terrein langs de Gebroken Meeldijk werd de nieuwe vestiging die sindsdien al enkele keren is uitgebreid. De onderneming was toen al een familiebedrijf geworden. Oudste zoon Jan Bunk was in 1982 bij zijn vader in dienst gekomen, in 1988 gevolgd door broer Henk. Zus Judith (Guis-Bunk) completeerde het trio na haar schoolopleiding in 1993. (De derde generatie is in 2013 aangetreden met de komst van Henk Bunk (23), zoon van Henk).

Letterlijk opgegroeid met het bedrijf van hun vader lag het voor de hand dat de twee broers en hun zus de onderneming zouden voortzetten. In volstrekte harmonie en met een goede verdeling van taken hebben zij van lieverlee de verantwoordelijkheden overgenomen. In 2005 besloot Henk Bunk (toen 72 jaar) om er een punt achter te zetten. Met een gerust hart droeg hij de onderneming over aan zijn drie kinderen, in het volle vertrouwen dat het bedrijf bij hen in goede handen was.

Dochter Judith, onder meer verantwoordelijk voor planning, werkvoorbereiding en de boekhouding, en haar beide broers weten van kindsbeen af wat het betekent om voor een familiebedrijf te werken. 'Je hebt er een heel sterke band mee. Je bent er eigenlijk altijd mee bezig,' vertelt ze.

Kijkend naar de toekomst is ze optimistisch over de huidige positie en de verwachte verdere ontwikkeling van het familiebedrijf. Met dertien werknemers is Bunk een middelgrote onderneming in de branche, met een klantenkring die voor een bevredigende ordeportefeuille zorgt. Dochter Guis maakt er overigens geen geheim van dat vader Bunk voor haar en haar broers het grote voorbeeld is van een hard werkende ondernemer. 'Hij durfde zaken aan te pakken en hij was niet bang voor risico's. Zo kennen we hem.'

Hoewel hij al bijna dertien jaar geleden het roer uit handen heeft gegeven, komt Henk Bunk nog elke dag even langs bij het bedrijf. Maar met de gang van zaken bemoeit hij zich niet. Hij weet dat het goed gaat!

Speeltuinvereniging 'Oranjetuin'

60 jaar speelplezier voor de kinderen

Maaïke Roomer-van Roosmalen

In de bekende Oranjewijk van Barendrecht gaat dit jaar voor het 60ste speelseizoen de 'Oranjetuin' weer open. Een speeltuinvereniging met ca. 300 leden, opgericht in 1958, die een plek biedt waar kinderen in een omgeving van groen en natuur kunnen spelen en leren. Voor het toezicht zijn er op dit moment ongeveer 20 vrijwilligers, die tevens beschikbaar zijn voor bestuurstaken en het onderhoud van de speeltoestellen.

Voor de aanvulling van deze taken is men nog op zoek naar enthousiaste vrijwilligers. Tijdens de openingsuren van de speeltuin wordt toezicht gehouden door schoolverlaters en andere vrijwilligers. Het toezicht-houderschap is een afwisselende baan, waarbij het contact met de bezoekers van de speeltuin, oud en jong centraal staat. Niet alleen voor tieners, ook oma's, opa's en ouders zijn welkom om in de speeltuin te komen werken als toezichthouder. Flexibiliteit, verantwoordelijkheidsgevoel, meedenken en zelfstandig werken zijn kenmerken van onze toezichthouders. Deze functie wordt beloond door middel van een vrijwilligersvergoeding. Geïnteresseerd? Meld je aan via toezicht@oranjespoeltuin.nl

Ieder voorjaar start het speelseizoen traditiegetrouw met paaseieren zoeken. Voor elk kind zijn er dan twee chocolade-eieren verstopt en daartussen liggen de vijf 'gouden' eieren. Voor de finder van een 'gouden' ei is er een extra verrassing.

Verder vinden er door het jaar heen diverse activiteiten plaats, zoals het tentenkamp. Een nachtje slapen in door de kinderen zelfgebouwde tent, compleet met kampvuur.

Het afgelopen jaar werd in het kader van de 'Nationale buitenspeeldag' een nieuw speeltoestel in gebruik genomen, 'De Zandkotter'. Dit houten bootje is in de zandbak geplaatst en de kinderen kunnen hier naar hartenlust mee spelen. De realisatie van dit project kwam mede tot stand door een bijdrage van het Rabobank Coöperatiefonds.

Onderstaand enkele historische opnames van de Oranjetuin door de jaren heen.

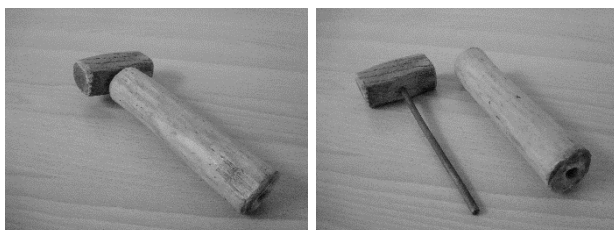
Tentenkamp 1987

Z o e k p l a a t j e

Maaïke Roomer-van Roosmalen

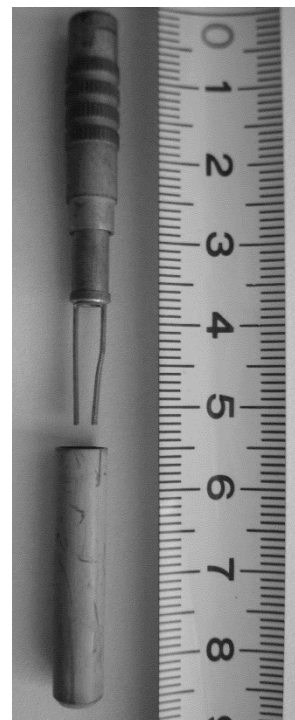
Vorig zoekplaatje

Op het zoekplaatje van Contactblad 152 hebben we nog geen reactie ontvangen. We willen dit voorwerp daarom nogmaals aan u tonen. Het object is van hout (rond 4 cm) met een lengte van ca. 25 cm, een handvat dat er uitgetrokken een metalen pen laat zien.

Nieuw zoekplaatje

Het voorwerp van het nieuwe zoekplaatje hebben we ontvangen van een Barendrechtse inwoner. Het is een klein metalen rond voorwerp. Zoals op de foto te zien is, kun je het dopje er afhalen. Dan komen er twee kleine pennetjes tevoorschijn. We willen graag weten of er lezers zijn die dit voorwerp herkennen en waarvoor dit werd gebruikt. Wie kunnen ons hiermee verder helpen?

Ad den Otter

OP 1 FEBRUARI HERDENKT NEDERLAND DE RAMP VAN 1953. DE DIJKEN BRAKEN EN GROTE DELEN VAN ZUIDWEST-NEDERLAND OVERSTROOMDEN. MET MAN EN MACHT PROBEERDEN DIJKWACHTEN DE SCHADE TE BEPERKEN. EEN VAN HEN WAS AD DEN OTTER (85) UIT BARENDRECHT. DIT IS ZIJN VERHAAL.

In de ochtend van 1 februari 1953 brak in Barendrecht de Achterzeedijk door en liep de Zuidpolder onder water. Aan de Voordijk hielden de bewoners hun voeten droog, maar bij de huizen en boerderijen aan de Middeldijk stroomde het water naar binnen. “De dijk hield het en voorkwam dat heel Barendrecht overstroomde. De ‘slaper’ is op tijd wakker geworden”, zegt Ad den Otter uit Barendrecht, jarenlang dijkwacht bij voormalig waterschap IJsselmonde. In 1953 woonde Den Otter aan de Middeldijk. Zijn ouders hadden een tuinderij. De gebeurtenissen in die februarinacht gingen aan hem voorbij. Hij was als dienstplichtig militair gelegerd in Haarlem. Al vrij snel moesten Ad en zijn makkers naar Voorne-Putten om de dijk in Abbenbroek te versterken. “We stonden met z’n vijven op een rij en gaven de zandzakken door. De eerste schepte de zak vol en de laatste legde hem ‘m neer. En met succes, want die dijk heeft het gehouden.”

Tuinderij onder water

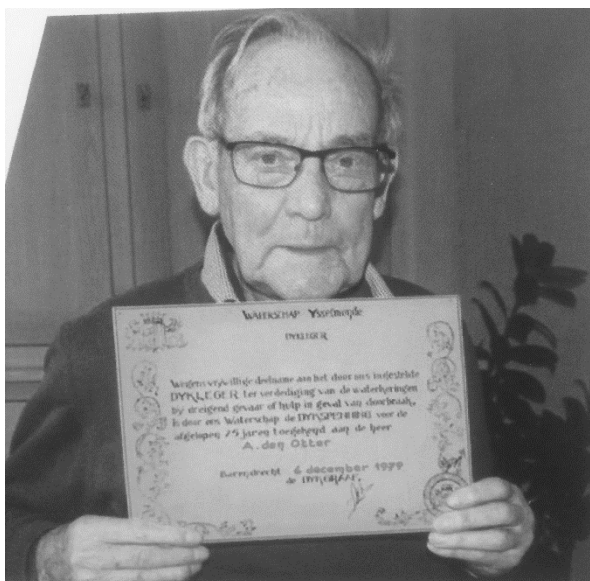
Pas een maand later kwam hij thuis en zag de ravage die het water had aangericht. “De spruiten stonden onder water en in de woonkamer klotste ’t rond je knieën. We gebruikten het schuifraam in de woonkamer als deur.” In Barendrecht zijn gelukkig geen slachtoffers gevallen, maar er was wel veel schade. “Ons huis stond aan de kant van de Zuidpolder en dat was de verkeerde kant van de dijk.”

Dijkdoorbraak door Duitse loopgraven

De Zuidpolder liep onder, omdat de Achterzeedijk het begaf. Den Otter: “In de oorlog hadden de Duitsers vlak bij de Barendrechtse Brug loopgraven in de dijk gegraven. Daar is de dijk doorgebroken.” Het gat in de Achterzeedijk is op 3 februari gesloten. Nu staat op deze plek een bescheiden monument ter herinnering. Op 19 februari was de Zuidpolder zover leeggepompt, dat het water weer op het normale niveau stond, leert de plaquette ons.

Dijkwacht

Zo trad Ad den Otter in 1953 als jongen toe tot het dijkleger, zoals de dijkwachtorganisatie toen nog heette. Ad was dijkwacht aan de Achterzeedijk. “We liepen met z’n vieren tussen de Ziedeweidse Kade en de Carnisseweg. Polderbaas Kees van Prooijen was onze groepscommandant.” Ze liepen er niet voor niets. Het rivierwater van de Oude Maas stroomde meerdere keren per jaar de buitenpolders in. De boeren wisten dat en hielden daar rekening mee. “De aardappels in de Jan Gerritsenpolder werden daarom altijd als eerste gerooid.”

Dijkleger voorkomt overstroming

Veel oefenen deden de dijkwachters in die tijd niet. Het bleef bij een enkele keer een dijk bekrassen met zeildoek, zegt Ad. In de winter van 1954 werd de waterstand weer kritiek. Nog geen jaar na de watersnood stond het water al weer tot de kruin van de dijk. Het dijkleger heeft toen met man en macht zandzakken neergelegd. “We hadden veel bekijks, want iedereen was bang dat de dijk weer zou doorbreken.”

De woonkamer in de boerderij van de familie Groenenboom aan de Achterzeedijk deed dienst als hoofdkwartier. Van daaruit regelde groepscommandant Van Prooien de zaken. “Een vrachtwagen van de firma Blinde leverde het zand en de ordonnansen brachten de berichten met de tractor.” Ook de gezelligheid ontbrak in die tijd niet. Na elke actie werd er stevast gegeten. Meestal bij café Kruithof aan de Gebroken Meeldijk en soms in De Rustburcht in Rotterdam.

Maquette Zuidpolder

Ad den Otter is tot 1995 dijkwacht geweest. Na ruim 40 jaar moest hij om gezondheidsredenen stoppen. Maar het water liet hem niet los. Als lid van de Historische Vereniging Barendrecht bouwde hij een maquette van de Zuidpolder anno 1953 waar de dijkstructuur duidelijk zichtbaar is: Achterzeedijk (waker), Middeldijk (slaper), Voordijk (dromer). In het verder lege landschap vormden de beschuitfabriek van Hooimeijer en de tuinderij van Kooiman, Molenaar en van Turenhout de enige bebouwing. Een uitneembaar blokje symboliseert de plek van de dijkdoorbraak. Zo kan Ad de polder laten volstromen, wanneer hij wil.

Samen droge voeten

Hollandse Delta regelt veel als het gaat om water, zoals schoon oppervlaktewater en veilige dijken. Bij extreme weersomstandigheden zijn dijkwachters nog steeds de onmisbare ‘ogen en oren’ van het waterschap. Daarnaast zijn er eenvoudige manieren waarop iedereen kan helpen bij het houden van droge voeten. Voorbeelden staan op: www.samendrogevoeten.nl

Het “Negenboerengorzenpoldersluisje”

Het brugwachtershuis

Maaïke Roomer-van Roosmalen

Bij de brug hoorde natuurlijk een passende brugwachterswoning. Een woning voor het bedienend personeel van de brug. Ook hierin werd voorzien en om de geschiedenis compleet te maken hebben we de volgende informatie kunnen terugvinden: “Den 23sten April 1888 werd aanbesteed het bouwen van de brugwachterswoning, bestemd voor den brugwachter, met zijvleugels: woningen voor twee knechts. Het moest worden opgetrokken op een terp, daartoe aan den rechteroever onder de Gemeente Barendrecht aangehoogd en eischte eene kostbare fundering. Aangenomen en uitgevoerd door P.Ponsen te Dordrecht voor Fl. 16.590,--.”

Met het bouwen en voltooiën van de (kostbare) brugwachterswoning was het werk dan voltooid.

Voor mijzelf begint de herinnering aan de brug in het jaar 1963. Mijn vader veranderde toen van betrekking. Van stuurman op de veerpont aan de Kop van het Land in Dordrecht werd hij in dat jaar aangesteld als brugwachter op de Barendrechtse brug. Samen met mijn ouders en twee zusjes verhuisde ik van ‘de Kop’ naar de Achterzeedijk. Qua woning wel een verbetering, we kregen een badkamer en ieder een eigen slaapkamer. Een groot huis met dikke muren, een klompenhok, oliegestookte kachels en een grote kelder onder de woning. In het middelste huis woonde brugmeester Brokke en op de andere hoek brugwachter Danhof.

Een hele verandering van een kleine woning aan ‘de Kop’ naar een complete woning met alles erop en eraan in Barendrecht. Met de rust was het gedaan. Het verkeer raasde vlak langs ons huis en bij een brugopening loeide de sirene. Dat moest even wennen. Echter na verloop van tijd wist je niet beter en stond het verkeer stil voor de geopende brug voordat je er erg in had. Veel tijd heb ik doorgebracht op de brug. De wisselende diensten waren: de ochtend- (06.00-14.00), de middag/avond- (14.00-22.00) en de nachtdienst (22.00-06.00). Vaak bracht ik mijn vader zijn tas met eten naar boven en bleef dan een poosje bij hem. Door de vele scheepvaart en het drukke verkeer was het voor mij een belevenis om te zien hoe hij hiervoor een altijd een compromis wist te vinden. Vanuit zijn tijd als stuurman dacht hij mee met de scheepvaart en trachtte desondanks zo min mogelijk verkeersopstopping te krijgen. Op drukke dagen stond het verkeer soms tot aan Rotterdam Lombardijen stil.

“Op den 1ste november 1888 had de opening van de brug voor het publiek plaats”.

Nederland kende in die tijd tolheffing op verscheidene punten, zowel te water als op het land. Dus ook werd er tolgeld gevraagd bij de oeververbinding aan de Barendrechtse Brug. De brug was met veel overheidsgeld tot stand gekomen. Door tolheffing kwam een klein gedeelte in de provinciale kas terug van het grote kapitaal dat in de brug gestoken was. Al is het waarschijnlijk nog niet eens voldoende geweest om er de weeklonen van het brugpersoneel mee te dekken. Bij de wet van 10 december 1888 werd het tarief voor de heffing van passagerechten bekrachtigd, zodat eerst met 1 januari 1889 met het heffen van bruggeld werd begonnen.

Tentoonstelling Kees Hoek

Kees Vermeer

Binnenkort zal in D’Ouwe School aan de Dorpsstraat een tentoonstelling te zien zijn gewijd aan Cornelis Dirk van der Hoek, ook wel bekend als “Kees Hoek”.

Cornelis van der Hoek was een bekende Barendrechter, vele jaren verbonden aan de Nederlands Hervormde Dorpskerk als koster en organist, daarnaast werkzaam als kleermaker, lid van Barendrechts Fanfare en gepassioneerd genealoog.

Van zijn hand verschenen vele bijdragen in “Gemeenteleven”, het Ned. Herv. Weekblad voor Barendrecht, onder de titel “Grijs verleden” over de geschiedenis van “zijn” kerk en Barendrecht.

Kortom, een veelzijdig man, wiens leven (1885-1975) en activiteiten, naast de Koninklijke onderscheidingen die hij in de loop der jaren ontving, zeker een tentoonstelling waard is.

Te zien op zaterdag, 14 april 2018, tussen 13.00 en 17.00 uur.

Historische Vereniging Barendrecht

D'Ouwe School, Dorpsstraat 150-150a, 2992 BE Barendrecht

IBAN NL98 INGB 0002 5309 26

☎ 0180-618142 – info@historischbarendrecht.nl – www.historischbarendrecht.nl

Algemene informatie: mw. J.W.M. Verboom

Openingstijden

Algemeen elke dinsdag van 11.00 tot 15.00 uur
Archieven en Genealogie elke eerste zaterdag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur;
elke dinsdag van 11.00 tot 15.00 uur op afspraak, mw. De Bruijn
Expositienuimte alleen tijdens exposities/tentoonstellingen op zaterdag,
voor openingstijden zie onze website of via de media

Voor scholen en groepen alleen op afspraak

Gesloten: juli en augustus

Bestuur

Voorzitter mw. J.P. Schaap
Secretaris mw. J.W.M. Verboom-van Geenen
Penningmeester J.E.J. Blinde jr
Leden mw. M.H. de Bruijn-Veenman
W. van Helden
J. Kooy
D. Mooyaart

Ledenadministratie

mw. N. Verschoor

Contactpersonen werkgroepen

Archieven Oud Barendrecht en Genealogie

mw. M.H. de Bruijn-Veenman
mw. J.P. Schaap

Barendrecht van vroeger op ansicht, foto en film

Algemeen A.G. van de Garde
Digitaal fototeam J. Verschoor

Bibliotheek en Archief

C.W. Vermeer

Bodemonderzoek

Algemeen T.C. Blinde
Beheer vondsten en documentatie
vóór 1995: mw. C.G. Ratsma-Stouten
na 1995: L. Louwerse
tegels: mw. L.M.M. Hagendijk

Documentatie ontwikkeling Barendrecht

T.D. van Wijk

Monumentenzorg

J. Kooy

Nieuws- en Advertentieweekblad De Schakel

mw. R.A.C. Baank

Tentoonstellingen

mw. J.W.M. Verboom-van Geenen

Restauratie en onderhoud/voorwerpen

W.M. Groenenboom

Website-beheer

P. Dreef

Witter Elektrotechniek

Koolmees 29
2986 VB Ridderkerk

Telefoon: 0180 - 423382
Mobiel: 06 - 22395062

Autoservice
Groenenboom

APK keuring

Periodiek onderhoud

Bandenservice

Volledige aircoservice

Schadeherstel

Zomer- / Wintercheck

Accessoire inbouw

Reparatiewerkzaamheden

**"Vakmanschap en
persoonlijke service"**

**als basis van
veel veilige kilometers"**

0180-654794

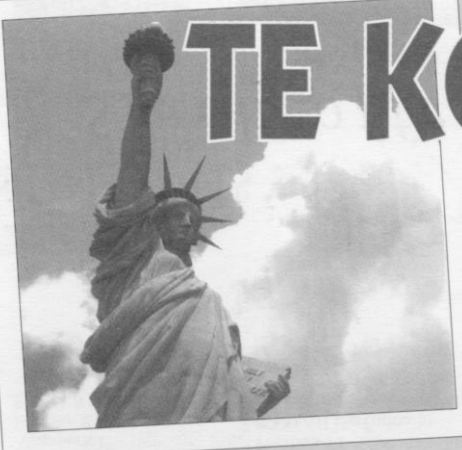
www.autoservice-groenenboom.nl

Voordijk 267 | 2992 AL Barendrecht | Tel.: 0180-654794 | E-mail: info@autoservice-groenenboom.nl

Veen elektronika

KTV • hi-fi
video • gloei-
lampen • tl

Onderlangs 16
2991 EM Barendrecht
(0180) 69 00 50

TE KOOP

FRITS MARKUS MAKELAAR & TAXATEUR O.G.

Middenbaan 94 - 2991 CT Barendrecht. Tel.: 0180 - 620 099 Fax: 0180 - 611 585

Als makelaar en taxateur weet Frits Markus 'Markant' wat er in de onroerend goed wereld te koop is. Natuurlijk niet het Vrijheidsbeeld. Maar de makelaarskennis is bij 'Markant' wel in huis om alle andere projecten aan te kunnen. Wilt u een huis verkopen of zoekt u een ander huis, wenst u een zorgvuldige taxatie of een objectief hypotheekadvies kom dan gerust eens langs. Graag bespreken wij met u de mogelijkheden en voordelen die 'Markant' u kan bieden.

U vindt 'Markant' aan de Middenbaan 94. 'Markant' is geopend van maandag tot en met zaterdag!

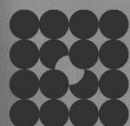
Keukens Van A tot Z

KEUKENSTUDIO
KONIJNENDIJK
BARENDRECHT

www.konijnendijk.nl

Dorpsstraat 174 - 2992 AB Barendrecht
Bij de watertoren - Tel. 0180-611100
maandag gesloten - vrijdag koopavond

SBV
Forensics

SBV Forensics B.V.
Singel 211
3311 KR Dordrecht
Tel. 078-632 08 60

Postbus 15
3300 AA Dordrecht
Fax 078-614 12 72

De puzzel compleet. Elk stukje op zijn plaats

SBV Forensics is een deskundige, multidisciplinaire en bovenal onafhankelijke private dienstverlener op de terreinen van het voorkomen, onderzoeken en/of herstellen van onregelmatige, onrechtmatige en/of strafbare gedragingen in een voornamelijk financieel-administratieve context.

Voor onder meer fraudeonderzoek, procesondersteuning, faillissementsonderzoek en schadeberekeningen kunt u bij ons terecht. Bezoek onze website voor een uitgebreid overzicht van onze diensten, artikelen en nieuwsberichten.

www.sbv-forensics.com

0900-fraudevrij

info@sbv-forensics.com

Aannemingsbedrijf

J. BEVELANDER

- aanbouw
- verbouw
- nieuwbouw
- onderhoud

Bijldorp-zuid 3 - 2992 LD Barendrecht - Tel (0180) 61 98 32
bevelander@solcon.nl - www.jbevelander.nl

**In het centrum van Barendrecht
moet u zijn voor:**

- * Centrale verwarming
- * Vloerverwarming
- * Warmwatertoestellen
- * Gashaarden en gevelkachels
- * Oliegestookte Zibro Kamin kachels
- * Installatiematerialen
- * IJzerwaren en tuinartikelen
- * Machines en gereedschappen

annink&zn.

*Koop bij de zaak, waar u slaagt
Bij de vakman met 85 jaar ervaring*

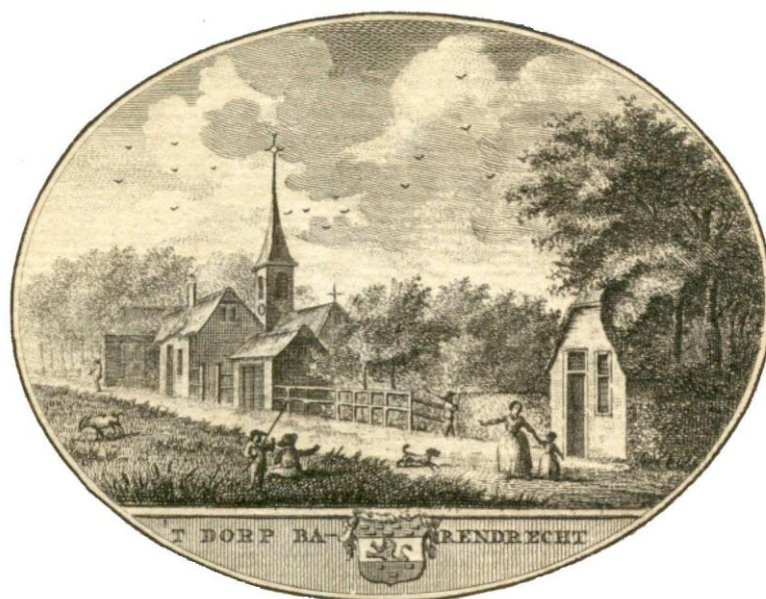
2e Barendrechtseweg 184 - Telefoon 0180-61 28 66 - Telefax 0180-62 07 04

**Aannemers van grond-,
weg- en
waterbouwkundige
werken**

Barendrecht - Tel. (0180) 61 35 22 - Fax (0180) 61 91 60
Postadres: Postbus 6 - 2990 AA Barendrecht

www.historischbarendrecht.nl

bezoek ons op